

HONFOGLALÁS

A felszabadulásról kevés filmünk készült (mindmáig legemlékezetesebb közülük a *Budapesti tavasz*), mindenesetre az esemény jelentőségéhez mérten túlságosan kevés. Filmművészetünknek — amelyhez most már elválaszthatatlanul hozzátartozik a televíziófilm is — még bőven szolgálhat témával ez az időszak, amelyről vallani, amellyel kapcsolatban az igazságot sokoldalúan megvilágítani a magyar filmművészetnek megtisztelő kötelessége. E feladatból most a Televízió törlesztett egy háromrészes (a moziváltozatban kétrészes) filmmel, amelyet Illés Béla *Honfoglalásának* egy részletéből Thurzó Gábor írt, Karsai Elek történelmi szakértőként való közreműködésével, s amelyet a televízió kitűnő rendezője, Mihályfi Imre rendezett.

A *Honfoglalás* filmváltozata rangos, méltó alkotás, illő a nagy történelmi eseményhez, amelyre utal. Már szerzőjének neve is fémjelzi. Illés Béla nagy idők tanúja és részese, személyes élményeinek gazdag tárházából és szárnyaló fantá-

ziájából merítve igényesen vallott erről a történelmünk első ezredévéit lezáró s egy újat kezdő nagy vajudásról. A filmváltozat alkotó gárdája a regénynek csak egy részletét szakította ki, hogy magának Illés Bélának tevékeny közreműködésével új, önálló, de az eredeti ihletését magáévá tevő művet készítsen.

Rangot ad ennek a filmnek az is, hogy a nagy történelmi eseményt nem mellék-, sőt mellékes motívumaiban, hanem *lényeges* vonásban ragadja meg: azt vizsgálja, honnét indultunk el új ezredévet kezdeni, kicsoda infernóból kellett kiemelkedni, milyen emberi gondolatok és cselekedetek ütköztek akkor össze s ebben a történelmi tisztítóüzemben ki-mi bizonyult megmaradásra érdemesnek.

1944 októbere tragikus és drámai időszak volt, de ebben a szegénytelen tragédiában, e tragédia mögött a régebben kezdődött katharzis is láthatóvá lett, az új út alapvonalai már kirajzolódtak. A különféle drámai konfliktusok ütközőpontja volt a *Honfoglalás* főszereplője, *Dáldo*

Gábor Miklós, Páger Antal és Pécsi Sándor

Ki Miklós Béla, magyar királyi vezérezredes, Horthy bizalmasa, és — az ideiglenes debreceni kormány, a felszabadulás utáni első demokratikus minisztertanács elnöke. A film alkotói helyesen ismerték fel, hogy 1944 októberének sűrű atmoszférájában, Dálnoki Miklós Béla nagy vívódásában jól tükrözhető a felszabadulás történelmi, társadalmi atmoszférája, a sokakban lejátszódó belső küzdelem, amely e napokat jellemezte. Elsősorban ez a tartalmi igényesség, ez a gazdag jelképeség és bőséges tanulság teszi nagyszabású vállalkozássá a Honfoglalást és ébreszt iránta jogos tiszteletet.

Szerencsésen ötvözi a film a szoros értelmében drámai események külsődleges cselekményességét a premier planba állított hősök belső vívódásának gondos lélektani vizsgálatával. Felfedezhetjük a filmben a rekonstruált történelmi filmriport elemeit is és ezzel összhangban számos szereplő valódi névvel áll a színlapon, nem is szólva arról, hogy az egyik szerep életre keltője — bár szerepneve változott — a feldolgozott eseményekben valóban részt vett s még hozzá hasonló »szerepkörben«, mint a filmben.

A Honfoglalás *izig-vérig mai mű* nemcsak tartalmi aktualitása miatt, de azért is, mert fő vizsgálódási módszere az emberek bensejében lejátszódó események részletező lélektani megfigyelése. A korszerű művészet mindinkább rádőbben arra, hogy legérdekesebb és legkevésbé kimeríthető témája maga az ember; s arra is, hogy ebben a közegben lehet és kell legmélyebbre hatolnia. A Honfoglalás szerencsésen elegyíti a hagyományos cselekményességet, vagyis a külső motívumokat, a »makro-eseményeket«, lassúbb tempójú, töprengő, bensőséges pszichológiai tükröztetésükkel, »mikro-világunk« belső eseményeivel. Ez utóbbiakkal kapcsolatban azonban bíráló megjegyzést kell tennünk. Helyenként a film elnagyolja a belső mozgás megrajzolását, megelégszik vázlatos vonásokkal, kihagyásokkal. Még

Páger Antal, Várkonyi Zoltán és Szakáts Miklós

Dálnoki Miklós Béla belső vívódásaira is mondhatnók ezt; az ő esetében azonban megtorpanásának laza indokolása a filmben azt hangsúlyozza, mennyire érthetetlen, jőzan ésszel megmagyarázhatatlan Dálnoki Miklósnak a végső történelmi lépés előtti visszafordulása. Kifogásunk azonban elsősorban a vezérezredes környezetének rajzára értendő: két közvetlen munkatársának jellemzése nem következetes, előbb Dálnoki Miklósnál is tisztánlátóbbak, a maguk keretei között reálpolitikuskok; később ellenkezőre fordul magatartásuk s ezt a fordulatot a film inkább csak közli, mintsem mélységében és sokrétűségében ábrázolná és indokolná. Ez a közlő s nem ábrázoló módszer másutt is fel-felüti fejét a filmben s pillanatokra dőcögővé is teszi az egyébként simán gördülő cselekményt. Vázlatosnak, elnagyoltnak éreztük a fogolytábori jeleneteket is, s nem hisszük, hogy a katonai és történelmi esemé-

Páger Antal és Szemere Vera

nyek realizására ébredt, s emiatt magát cselekvésre elszánó vezérezredest a termőföldek, a szántóvetők, az árutontó gyárak víziója indítaná további cselekvésre.

A film műfaját alighanem »televízió-regénynek« mondhatnók (amint a Honfoglalást bizonyos mértékig ihlető NDK-filmsorozatot, *A lelkiismeret lázadását* nevezték). Mihályfi Imre rendező, bár ez a Magyar Televízió első hasonló méretű vállalkozása, nagy biztonsággal építi fel a regényszerű szerkezetet, fonja össze — gyakran igen bonyolultan és mégis világosan —, a történet szerkezetét. Szívesen időzött el az arcon; gyakran még a nagyobb teret befogadó jelenetekben is egy-egy kifejező arcot állít a totálképek előterébe. Izgalmas tempót diktált, kevés kivétellel őrizkedett a külsődleges feszültségkeltéstől. A filmkifejezések megválogatásában általában igényes, csak ritkán enged stílári tartásából és old meg feladatokat szokottabb filmkifejezésekkel. Érezhetően arra összpontosította figyelmét, hogy a nemzet kényszerű történelmi tragédiáját híven tükröztesse Dálnoki Miklós Béla egyéni tragédiájában, s hogy az ő megtorpanásában, Magyarország felszabadulásának előzményeit reálisan érzékeltesse. A korábban már elmondottak is nemcsak az író és Mészöly Tibor dramaturgot, hanem nagymértékben Mihályfi Imre rendezőt is dicsérik, aki különösen érzékenynek bizo-

nyult a történelmi fordulattal összefüggő emberi problémák, s Dálnoki Miklós Béla egyéni tragikumának mélységei iránt. Remekül választotta meg főszereplőjét; Páger Antal, a hezitáló vezérezredest fejlődését és megtorpanását is rendkívüli belső erővel, nagy átéléssel ábrázolja. Eszközei, mint mindig, puritánok, arca, szeme, kis mozdulatai sokatmondóak. Mellette hosszan sorolhatnók a film más kitűnő szereplőit, Pécsi Sándor tettere kész és határozott szovjet vezérőrnagyát, Szakáts Miklós és Várkonyi Zoltán magyar vezérkari tisztjeit, az utóbbiak a vázlatosan megírt figurákat árnyalt játékkal igyekeztek ott is hitelessé tenni, ahol az írói karakterizálás lazább. Sikerült a »civil« Vagyim Guszev alakítása is — aki voltaképp önmagát játssza, de a filmben ezredessé »előlépve« —, s hasonlóképpen csak dicsérhetjük Szemere Verát, Györfly Györgyöt, Benkő Gyulát, Avar Istvánt, Gábor Miklóst, (aki játékának színlábjába cseppnyi fölényt is kevert), egy nyúlfarknyi szerepben Pándy Lajost, s jól játszanak mindazok, akiknek neve helyett most csak a szokványos szavakat írhatjuk le: sokan mások.

Hildebrand István operatőri munkája ezúttal is bravúros. Szép, világosan érthető képeit a televízió rajzlapnyi képernyőjén és a mozik falnyi vásznain egyaránt élvezhetik a nézők.

ZAY LÁSZLÓ